

Т. БІЛЕЦЬКА

БАБУНИНІ
КАЗКИ

Лев 58

ОПДЛ

БАБУНИНІ КАЗКИ

*Присвячую моїй похресниці
Іванці Дяків*

авторка.

T. BILECKY

THE TALES OF THE GRANDMOTHER

in Ukrainian

Assoc. of Ukrainian Writers for the Children and the Youth
Toronto, Ont., Canada
1973

Copyright by T. Bilecky 1959

Toronto — New York

Т. БІЛЕЦЬКА

Бабунині казки

Для дітей кожного віку

diasporiana.org.ua

ОБ'ЄДНАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЛІТЕРАТУРИ

ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

Торонто, Онт., Канада

1978

Мистецьке оформлення М. Левицького.

Всі права застережені.

Printed by:
HARMONY PRINTING LTD.
3194 Dundas Street West, Toronto 9, Ont., Canada

БАБУНИНА КАЗКА

ЗАМКУ повертається ключ. Богданко чує, як бабуня входить до кухні, розкладає на столі покупки, вставляє до холодильника пляшку з молоком, а потім йде до своєї кімнати, щоб роздягнутись з плаща.

— Бабуню... — кличе вкінці.

Бабуня пристає на порозі його кімнати.

— Ти ще не спиш, Богданку? Може вимкнути вже світло?

— Ні, ні, бабуню.

— Добре вже, добре, — погоджується бабуня. — Але ти вже спи, голубе... Там на дворі така хуртовина... Чуєш, як реве, лютує... А тут, у хаті, тепленько, затишно.

Враз у шум вітру вривається далекий приглушений грюкіт:

...ра-ра-ра... ра-ра-ра... ра-ра-ра...

— Бабуню, розкажіть ще казочку, — просить Богданко.

...ра-ра-ра... ра-ра-ра... ра-ра-ра...

Грюкіт росте, наближається і ось поперед вікна кімнати з несамовитим лоскотом перебігає потяг надземної залізниці.

— Ти щось говорив, Богданку, — питає бабуня, кидаючи невдоволений погляд в сторону вікна.

Богданко махає рукою, мов би хотів підігнати потяг, щоб швидше відкотився.

— Казочку, бабуню, розкажіть, — повторяє голосніше.

Старий дерев'яний будинок все ще стрясається, дрібно бреньять шибки.

— Жиж-ж-ж... жиж-ж-ж... — шумлять переїжджаючі вулицею авта.

— Казочку? — допитується бабуня. — Ні, Богданку, бабуня змучена. Весь день на фабриці дроти крутила... Глянь, як пальці покалічила. Бабуня ще тільки панчішки тобі перепере та сорочинку пригладить і також спати піде.

— Бабуня обіцяли, коли повернуться з крамниці..., — не сміло пригадує Богданко.

— Ой, який ти, Богдане! — нетерпеливиться бабуня. — Бачив хто таке? Такий великий вже хлопець, а без казочки і не засне.

Та бабуні враз жалко стає внучати. Вона весь день поза домом, тільки й бачиться з ним, що вечором, а вечір такий короткий, а вона така змучена...

— Ну, добре вже, добре, — говорить, примощуючись на краю ліжка. — Якої тобі? Про котика в чобітках, хочеш? А може про попелюшку або про кия-самобія?

Але Богданко тільки мотає головою то вліво, то вправо, щораз швидше, швидше.

— Перестань, Богдане! — сварить бабуня. — Отже якої тобі? Вибирай швидше! Як вовчиця хвостом рибку ловила, або про солом'яного бичка... Я вже більше казок не знаю.

— А про ковбоїв бабуня розказувати не вміють?

— Про ковбоїв? Ні, про ковбоїв не знаю, — якось нерадко відповідає бабуня. — Але почекай, — лице бабуні враз прояснюється, — розкажу тобі про князенка.

— Якого князенка?

— Якого? От, такого собі князенка. Почекай... Про князенка... Князенка з кучерявим чубом.

— А я тої казочки ще не знаю?

— Ні, не знаєш, хочеш?

— Хочу, — рад-не-рад погоджується Богданко.

— Отже слухай! — говорить бабуня, сідаючи вигідніше. — За горами, за лісами...

— І за морем, бабуню?

— І за морем, притакує бабуня. — Але ти не перебивай, Богданку, — наминає внука. — Там, на горбочку, у садочку, — розказує далі, — стояла собі палатка, не велика, але така чепуренька: шибки мов з кришталю, бузок у вігна заглядає,

а від воріт до порога стежечка золотим пісочком висипана. На палатці, під дашком був срібний дзвіночок. Дилінь, дилінь, — виспівував весело кожного ранку.

— Дилінь, дилінь, — підхоплює Богданко, — дилінь, дилінь, дилінь...

— Досить, — втинає бабуня. — Слухай далі! У палатці зі срібним дзвіночком жив собі молодий князенко з кучерявим чубом та його мати, стара княгиня.

— А старий князь? — питає Богданко.

— Старий князь... Старого князя вже не було; пішов з військом у похід та й там і загинув.

— А князенко?

— Що князенко? — питає бабуня.

— Князенко у похід не ходив?

— О, князенко в той час ще був зовсім маленький...

— Бабуню, — перебиває враз Богданко, — правда, що мого дідуня також вороги на війні убили?

— Правда, голубе, — притакує, зідхаючи бабуня. — Але ти вже слухай далі!

— Слухаю, бабуню.

— Молодий князенко, — розказує далі бабуня, — не був ані то знатний, ані багатий, але, що був чесний, розумний та до людей привітний, всі його поважали та любили. Взяв він собі за дружину князівну...

Богданко тим часом стає на ліжку на коліна і, то підводячись, то присідаючи, намагається заглянути у бабунине дзеркальце, що стоїть на шафці під стіною.

— Що ти робиш, Богдане? — дивується бабуня.

— Ніщо, — говорить, присідаючи на п'ятках. — Правда, бабуню, що мій чубок також трішки кучерявий?

— Трішки тільки, — усміхаючись, признає бабуня, — та й то білявий, а у князенка був волос чорний, як крук.

— Крук?

— Крук, такий птах. Але ти лягай вже і вкривайся, бо простудишся.

Богданко відразу поринає з головою під покривало, хвилину борсається під ним і ось з-під покривала поволі виринає

білявий, трішки тільки кучерявий чубок, голубі, як небо оченята, розем'яний щербатий ротик...

— Ой, ти пустію, — любуючись внуком, говорить бабуня

— А що далі, бабуню, що далі?

— Далі... Або ти слухаєш?

— Слухаю, бабуню, слухаю!

— Отже, слухай! Де я скінчила? Ага... Всі любили князенка з кучерявим чубом та його дружину, золотокосу князівну, але найбільше любили їх діти. Бувало князенко або і князівна вийде у сніи, потягне за шовковий мотузочок, задзвонить у срібний дзвіночок, а вони вже біжать звідусіль усюди, мов бджілки до вулика. Порозсідаються довкола, а князенко та князівна розказують їм і про квітки, і про пташок, і про ту річку, що за селом, де вона витікає та куди протікає, і про зірки, що на небі, і про Того, що над зорями, що весь цей чудовий світ сотворив; повчають дітей, щоб завжди пили тільки з чистої криниці, відділяли зерно від полови та ніколи перед ніким не гнули хребта.

Бо такий то був князенко, така була і князівна — непокірливі.

Але у понурім замку за високими кам'яними мурами жив чародій-лиходій. Він не любив непокірливих. Хто не падав йому до ніг, не лизав його стіп, добра не міг сподіватись. Ось і скликав він своїх служак, посадив їх на вороні коні та наказав їм привести непокірливого князенка та князівну. Серед глухої темної ночі вдерлись вони до палатки з срібним дзвіночком, вхопили безборонного князенка та його дружину, князівну і поволікли їх на замок до лиходія-чародія. Але що їм чародій-лиходій не обіцював, як їм не погрожував, як над ними не знущався, князенко та князівна остались нескорені.

Тоді то гукнув він на своїх служак:

— Принесіть мені князенятко, маленьке дит...

— Бабуню, — перебиває враз Богданко, — яке козенятко?

— Ой, десь ти, Богдане, все перекрутити мусиш, — обурюється бабуня. — Не козенятко, а князе-нятко, князенка та князівни маленьке дитятко.

— Каже чародій-лиходій, — розказує далі бабуня, — „принесіть мені дитятко, маленьке князенятко; поки я дитяти тут не маю, сили над князенком та князівною не знаю”.

Тим часом у палатці з срібним дзвіночком стара княгиня сльози ковтала, внука колисала, а вснуло дитя, підходила до вікна, шибки протирала, на дорогу виглядала. Чи не їде хто, чи не йде, чи вістки від князенка та князівни не несе?

Ось їдуть, їдуть, з лісу виїжджають, навіть ночі не чекають... Хто? Чародієві-лиходієві служаки.

Стара княгиня біля вікна аж збіліла. Що їй робити, що їй діяти, як її дитятко рятувати? Кинулась сюди, кинулась туди, вхопила якийсь кошик, пхнула у нього кілька пеленок, пляшку молока, кусень хліба... Вхопила дитя на руки і — вороні коні у ворота, а вона другими дверми у садок, зі садку у ярком і ярком, ярком у ліс... Бігла, бігла, поки духу стало. Пристанула відсапнути і міркує:

— І їм і мені дорога через ліс, але вони на вороних конях, а я стара та й пішки. Коли їх не перехитрю, далеко не втечу.

Зійшла з дороги у гущавину, поклала дитя під кущем на траві та й каже:

— Тільки ти не плач, бо і мене і себе погубиш.

А воно, мов зрозуміло, усміхнулось та й уснуло.

Швидко-швиденько стара княгиня пов'язала голову біленькою пеленою, скинула черевики, підбігала спідницю за пояс, вхопила кошик і пішла у ліс. Ходить вона по лісі, ходить та гриби збирає: чи гриб чи підгрибок, чи тільки лісичка, чи здоровий, чи червивий... Аж зирк! Їдуть служаки на вороних конях. Побачили у лісі стареньку сільську бабусю, що гриби збирає та й кличуть:

— Гей, бабко, а не бачила ти часом тут княгині?

— Та бачити, — говорить бабуся, — бачила якусь жінку з дитиною на руках, але...

Чародієві-лиходієві служаки тільки переглянулись між собою.

— А давно це було? — питають.

— Я тільки в ліс, — розказує бабуся, — пристанула та

думаю, куди це мені вперше йти, чи в березняк, чи в тамтой кут, а вона йде дорогою...

Та служаки вже й не слухають. Доглянули, що у бабусі повний кошик грибів (як же їм знати, що під грибами і черевики, і пляшка молока, і у вишиваній скатертині добрий кусень хліба) і подумали, що вона певно ще досвіта у ліс вийшла.

— А куди вона пішла? — нашвидку питають.

— Та дорога тут тільки одна, — говорить бабуся, — через ліс до міста.

Ще й не договорила, як служаки вдарили по конях і вихром полетіли, щоб княгиню ще перед містом на дорозі перехопити.

А княгиня стояла на лісовій дорозі, поки не зникли за деревами рогаті шоломи, не затих тупіт кінських копит, а тоді пішла у кущі, висипала з кошика гриби, взула черевики, взяла сплячу дитину на руки та й пішла у другий бік лісу.

Йшла вона так лісом, йшла, аж під вечір вийшла на якусь галявину, змучена, сіла на пеньку, притулила внученя до себе та й здрімнулась.

Вийшов місяць на небо та освітив цілу галявину. Зашелестіло щось у кущах... Княгиня прокинулась. Дивиться, а тут з-поза дерев, з-поміж кущів виступають якісь люди при зброї. Лиця в них привітні, постава лицарська, але зброя все ж таки страшна.

— Хто ви такі, лицарі незнані? — питає княгиня дещо перелякана.

— Не лякайся нас, княгине, — кажуть їй. — Ми — нескорені, ті, що вчилися пити тільки з чистої криниці, відділяти зерно від полови і ніколи перед ніким не гнути хребта.

— Що ж ви тут робите? — питає здивована княгиня.

— Ліс — наша твердиня, — говорить старший між ними. — Тут сили збираєм, часу слухного чекаєм, а тим часом... Тим часом чародієві-лиходієві сон з повік зганяєм.

— Дозвольте ж і мені залишитись між вами, — просить княгиня.

— Ні, княгине. Не місце тут старенькій жінці та маленькій дитині.

— Що ж тоді мені робити? — питається в розпучі княгиня.

— Ти, княгине, — каже він, — йди вперед, все вперед так, як сонце на небі йде, то може і зі сонцем додому повернешся. Але пам'ятай, коли час прийде, щоб внук твій був з нами!

— Пам'ятай, — гуртом загомоніли лицарі, — щоб був з нами.

А ліс і собі загудів: — ...був з нами...

**

Свитало. Прокинулось дитя і своїм щебетом розбудило княгиню.

— Що це? — думає вона, розглядаючись довкола.— Сон, чи ява? Не видно нікого. Тільки на плечах у неї тепле покривало, що цілу ніч охороняло її та дитя від лісового холоду, а в кошику біля неї пару яблук і в чистенькому платочку грудка теплої ще каші.

Погодувала вона внуча цею кашею, напоїла водою з джерельця, сама дещо з'їла, підняла кошик і покривало та пішла. Вперед, так, як сонце по небі йде...

З нічим вернулись чародієві-лиходієві служаки. Як же ж він лютівся та сердився... І зараз таки післав своїх прислужників, вовків-песиголовців, княгиню доганяти.

А княгиня тим часом все йшла та йшла полями, лісами, через села та міста, аж прийшла під високі гори.

— Тут, — думає, — відпочину трохи.

Але вовки-песиголовці попали вже на слід княгині та стали її доганяти.

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у..., — біжать та лають на всі голоси, аж мороз поза шкіру йде.

Почула це княгиня та аж затремтіла. Що їй робити, що їй діяти, як її дитятко рятувати? Кинулась сюди, кинулась туди, всюди гори стрімкі та високі.

А вовки-песиголовці все ближче та ближче.

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

Але під горою гадюка лежала, на сонечку вигрівалась. Побачила княгиню та й питає:

— Скажи мені, княгине, чого ти так тремтиш та дитятко під покривалом ховаєш?

— Від чародія-лиходія втікаю, — каже княгиня. — Дитятко, моє маленьке внучатко спасаю та тут, мабуть, і йому, і мені прийдеться пропасти.

— А вовки-песиголовці вже зовсім близенько.

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

— Не журися, княгине, — каже гадюка. — Сідай мені на хребет, а я тебе з внучатком через гори перенесу.

Швидко-швиденько поповзла гадюка під гору, а ще швидше з гори, і ось вже княгиня з дитятком по цім боці, а вовки-песиголовці по тамтім боці, бігають попід гори та лають, мов скажені:

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

Подякувала гадюці княгиня, підняла кошик та покривало і пішла далі.

Йшла вона та йшла полями, лісами, через села та міста, все вперед так, як сонце по небі йде, аж прийшла над широку ріку. Сіла на камені над рікою та думає:

— Тут вже трохи відпочину.

Але вовки-песиголовці тим часом передерлись якось через гори і стали знов княгиню здоганяти.

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у..., — лають, не вгавають.

Почула це княгиня і аж руки заломила. Що їй робити, що їй діяти, як дитятко рятувати? Кинулась сюди, кинулась туди, всюди ріка широка та глибока.

А вовки-песиголовці все ближче та ближче:

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

Але над рікою черепаха сиділа. Побачила княгиню та й питає:

— Скажи мені, княгине, чого так побиваєшся та дитину під покривалом ховаєш?

— Від чародія-лиходія втікаю, — каже княгиня. — Дитятко, моє маленьке внучатко, спасаю, та тут, мабуть, і йому, і мені прийдеться пропасти.

А вовки-песиголовці вже зовсім близенько:
— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...
— Не журися, княгине, — каже черепаха. — Сідай мені
на хребет, а я тебе з внучатком через ріку перенесу.
Швидко-швиденько переплила черепаха через ріку і ось

уже княгиня на цім боці, а вовки-песиголовці по тім боці. Бігають понад річкою та лають, мов скажені:

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

Подякувала черепаші княгиня, підняла кошик та покривало та й пішла далі.

Йшла вона знов та йшла полями, лісами, через села та міста, все вперед так, як сонце по небі йде, аж прийшла над синє море, сіла на березі моря та й думає:

— Тут вже врешті відпочину.

Але вовки-песиголовці тим часом переплили якомсь через ріку і стали знов княгиню здоганяти.

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у..., — лають, аж захлинаються.

Почула це княгиня і аж заплакала. Що їй робити, що їй діяти, як її дитятко рятувати? Кинулась сюди, кинулась туди, всюди море безкрає.

А вовки-песиголовці щораз ближче та ближче:

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

Але над морем чайка сиділа. Побачила княгиню та й питає:

— Скажи мені, княгине, чого ти так плачеш-ридаєш та дитятко під покривалом ховаєш?

— Від чародія-лиходія втікаю, — каже княгиня. — Дитятко, моє маленьке внучатко, спасаю. Перейшла ріки, гори та тут, над морем, прийдеться таки і йому і мені пропасти.

А вовки-песиголовці вже зовсім близенько:

— А-у-у-у..., а-у-у-у..., а-у-у-у...

— Не журися, княгине, — говорить чайка. — Сідай мені на хребет, а я тебе з внучатком через море перенесу. Занесу вас аж там, де живе могутня добра ворожка. У неї вже ні чародія-лиходія, ні вовків-песиголовців нічого вам боятись.

Сіла княгиня чайці на хребет, дитину притулила до себе, а чайка знялась вгору і полетіла. Летіла вона, летіла, вже й ніч настала, зорі висипались на небо, мряка море встелила, а вона все ще летіла. Аж ось, вкінці, у мряці показалось якесь світло. Чайка тоді полетіла прямо на це світло, пірнула у мряку і спустилась на землю.

— Ось і ми вже тут, — каже, — у нашої могутньої доброї ворожки.

Ще не встигла княгиня подякувати їй, як чайка знову знялася вгору і відлетіла.

— Що це мені тепер робити? Де мені тепер, поночі, цієї доброї ворожки шукати? — думає княгиня. — Почекаю хіба тут до ранку.

Доглянула в імлі якісь горбочки. Такі смішні кругленькі горбочки: п'ять горбочків вліво, п'ять горбочків вправо — ці по середині більші, а ці на боки щораз менші. Сіла вона на одному з цих горбочків, кошик та покривало поклала біля себе, дитину притулила до себе і сидить... Чекає, поки не розвидніється. Сидить вона так годину, другу, третю, вже й здрімнулася потрохи. Аж враз цей горбочок, що під нею, починає якось так дивно підскакувати. Ба, та не лиш цей один, але всі п'ять горбочків по її стороні підскакують, як живі.

— Що за диво? — думає княгиня, перелякана.

Коли ось десь з висока лунає голос:

— Не гнівайся, княгине, але може б ти так пересілася деінде, бо мені вже зовсім пальці в нозі потерпли.

Глянула княгиня вгору, а це й добра ворожка з смолоскипом в руці. Така величня, ласкава... А вона, не знаючи про це, цілу майже ніч пересідила на малім пальчику її лівої ноги.

— Бабуню, — скрикує враз Богданко. — Бабуню, а я знаю, хто ця добра ворожка. Пам'ятають бабуня, як ми летіли літаком? Пам'ятають бабуня цього американського вояка, що говорив по-українськи? Пам'ятають бабуня, як він прикликав мене до себе? „Богдане, — каже, — ходи сюди. Бачиш це світло? Не тут, у кабіні, а там далеко-далеко, на морі? Знаєш, що це таке? Це статуя Свободи в нью-йоркській пристані”.

— І ти це пам'ятаєш? — недовіряє бабуня. — Хіба ти розумів, що він до тебе говорив?

— Ні, бабуню, — признає Богданко. — Тоді не дуже розумів. Світло, воля... але тепер вже знаю, що він хотів мені показати статую Свободи на Бедловс Айленд.

Враз ціла хата наповняється грюкотом переїжджаючого

потягу. Бринять шибки, лопочуть двері, у кухні стукотить, підскакуючи на столі, порожня пляшка з молока.

Врешті грюкіт віддалюється.

— А що далі, бабуню?... Розкажіть далі, — просить Богданко.

— Далі? Ага, далі... Ну, а далі вже нічого..., — говорить

бабуня. — Ось тепер стара княгиня у доброї ворожки золотими кліщиками срібні дротики крутить...

— А князенятко? — допитується Богданко.

— Що ж, підростає... Вже й до школи ходить.

— І до пласту записався?

— І до пласту записався, — притакує бабуня.

— А князенко та князівна?

Бабуня мовчить.

— А князенко з кучерявим чубом і золотокоса князівна? — налягає Богданко.

Бабуня сумно глядить кудись у далечінь, а по її лиці тихо котиться сльоза.

— Бабуню, — скрикує враз Богданко, здивований, переляканий. — Чого бабуня плачуть? Чому бабуня казочки докінчити не хочуть?

— Я не плачу, Богданку, — шукаючи хусточки за пояском спідниці, говорить бабуня. — Вранці довго чекала на автобус і простудилась трохи.

Але Богданка не обдуриш.

— Не плачте, бабуню, не плачте, — говорить, гласкаючи бабунину руку. — Коли я підросту великий, куплю собі літак і скоростріл і також поїду воювати лиходія-чародія, а тоді...

— О, мій ти лицаріку, — сміючись крізь сльози, скрикує бабуня і, припавши до внука, починає обсіпувати його поцілунками.

Але Богданко легенько випрүүчується з бабуниних обіймів, ніжно, але вперто відсуває її від себе, аж поки бабуня, здивована, не сідає зовсім просто, а тоді поважно дивиться в її лице і каже:

— Бабуня мені не вірять, бабуня сміються, а я... я даю бабуні пластунське слово.

**
*

Ще не сіріє, як бабуня, одягнена вже до виходу, входить тихенько до Богданкової кімнати і ставляє на шафці будильник. Потім ще раз вертається до кухні і з олівцем в руці роз-

глядається за кусником паперу. Погляд її зупиняється на стіннім календарі. Листопад 1952 щодня почався і карточки відривати не можна. Вкінці відкриває кухонну шафку, знаходить там паперову торбинку з хліба і, підійшовши до стола, читким вчительським почерком пише:

“Богданку! Відбери черевики від шевця. Можеш з’їсти решту маківника. Бабуня Тебе цілує”.

А подумавши трохи, дописує: “Запитай місс Бравн, як їхати на Бедловс Айленд”.

На торбинці кладе дві срібні монети для шевця та на теплий полуденок у школі і велику золотисту помаранчу.

На вулиці під залізним риштуванням надземки ще зовсім темно, але в приулку між будинками сірий клаптик неба загоряється вже на окраї золотом світанку.

Відійшовши кілька кроків, бабуня, не зупиняючись, з привички повертає голову і на сірій фасаді будинку зором відшукує вікно Богданкової кімнати. Долішня шибка дрімає ще в тіні залізного риштування, але горішня грає вже відблиском світанку.

— Моє ти князенятко з кучерявим чубом, — згадує усміхаючись. — “Я також піду воювати чародія-лиходія...” Він буде з вами. Він буде з вами... — повторяє зворушена і, зідхнувши з полегшею, приспішує кроку, щоб на розі вулиці зловити над’їжджаючий автобус.

ПРИГОДИ ЯШКА-СТРАШКА

або як страхополох людиною став

ПОСІЯЛА баба Варвара коноплі й від горобців обігнатися не може. Обсіли грядку та й клюють сім'я, мов би то для них обід zostавили. От і задумала баба Варвара поставити на грядці страхополоха.

Взяла красу хустину, загорнула в неї картоплину, вишала решето полови і зав'язала кінці. Потім винесла з комори старий мішок, вишала його соломкою і прив'язала чотири дрючки. На мішок з соломкою поклала клунок з половиною — і так народився наш страхополох.

Винесла вона його на город, поставила в коноплях і заходилася прибирати. Закинула йому на плече стару латану свитину, підперезала його мотузком, а на голову поклала обірваний солом'яний капелюх.

— „От і красень, — думає баба Варвара, — тільки б ціпок у руку та й капелюх насунути на чоло, і виглядав би завсім, як газда!“)

Вже сягала рукою до капелюха, а страхополох як не крикне:

— Не так, бабо! Треба попарубоцьки... На вухо!...

¹ газда — господар.

— Свят! Свят! — злякалася баба Варвара. — То ти, лобуряко, вже й чепуритись хочеш?

Але не заперечувала, пересунула капелюха на ліве вухо та й каже:

— Постій же тут усе літо, то на зиму тобі сорочку пошию.

І так наш страхополох усе літо на грядці стояв, не їв, не спав, горобців розганяв, щоб сім'я не клювали, конопельок не псували. Вже під осінь прийшла баба Варвара на город, вибрала коноплі, а страхополохові й „спасибі” не сказала.

Горобці посідали на плоті й цвірінькають:

— Ох, ох... Страхополох... Дивіть, дивіть... В коноплях стояв, зернятка не дав, а сорочки як не мав, так і не має.

Пішов страхополох до баби Варвари та й каже:

— Пошийте мені сорочку!

А баба йому: — Почекай! Бачиш, я ще конопель не мочила.

Вернувся страхополох на город, стоїть на грядці та й чекає, поки баба Варвара коноплі в ставку вимочить, на леваді розстелить, висушить, то й сорочку пошиє.

Та горобці не чекають. Посідали на плоті й цвірінькають:

— Ох, ох... Страхополох... Дивіть, дивіть... В коноплях стояв, зернятка не дав, а сорочки як не мав, так і не має.

Терпить страхополох, терпить, а далі йде до баби Варвари й просить:

— Пошийте мені сорочку!

А баба йому: — Почекай! Бачиш, я ще й конопель не терла.

Стоїть страхополох на городі й чекає, поки баба Варвара коноплі на терлиці²⁾ протре, прядиво вичеше, то й сорочку пошиє.

А горобцям байдуже. Посідали на плоті й цвірінькають:

— Ох, ох... Страхополох... Дивіть, дивіть... В коноплях стояв, зернятка не дав, а сорочки як не мав, так і не має.

²⁾ терлиця — прилад з дерев'яним мечиком, що відділює сухі конопляні стеблини від волокон.

Иде страхополох ще раз до баби Барвари й просить:

— Пошійте мені сорочку!

А баба йому: — Почекай! Бачиш, я ще конопель не прjala.

Що ж робити? Вернувся страхополох на город, стоїть на грядці й чекає, поки баба Барвара коноплі спряде, намотає мітки, виробить полотно, то й сорочку пошіє.

А горобці? Впав сніг, потиснув мороз, і горобцям нічого вже на городі шукати. Всі вони переселилися на бабине обійстя, де баба Барвара щодня курам свіже зерно силе. А страхополох стоїть на городі в снігу по коліна.

Раз уночі прокинувся Вітрило. Засвистів у лозах... Розбудив молодицю Метелицю, що в ярку під кущами літо проспала, і давай із нею по селу гуляти.

Вітрило гойдається на бабiniх воротах: рип-рип, рип-рип... То з-за рогу хати свисне: в'ю-у-у, в'ю-у-у... То дошкою в плоті залопотить: трах-тах-тах... трах-тах-тах...

— В'ю-у-у... Трах-тах-тах... В'ю-у-у... Трах-тах-тах... — виграває Вітрило-музика, а молодиця Метелиця взялася в боки, на вулиці гопака танцює, та ще й приспівує:

*Якби мені жениха та ще молодого,
Танцювала б гопака до ранку самого.*

Але де ж тут жениха взяти? Побачила на городі страхополоха, підхопила його під боки і стала ним крутити-обертати. Та який з страхополоха жених, коли в нього не ніс, а гнила картоплина, а замість ніг дві тики від квасолі! Покрутила ним Метелиця, обернула кілька разів та й кинула коло бабiniх воріт, а сама полетіла в село іншого жениха собі шукати.

Рано-раненько вийшла баба Варвара з хати до криниці по воду, дивиться — біля воріт страхополох лежить. Такий обмерзлий, засніжений... Жаль стало страхополоха. Підняла вона його, обтріпала з снігу, понесла в хату та й поклала на піч, щоб трохи обігрівся.

Опівдні баба затопила в печі, зварила борщу, налила в миску і поставила на лаві, щоб прохолов, а сама пішла курей годувати. Вертається до хати та до борщу, — а миска порожня. Стала вона й міркує:

— Чи я борщ варила, чи не варила? Чи я його їла, чи не їла?

Та варила — не варила, їла—не їла, а борщу нема і їсти хочеться. З'їла вона кусень хліба, запила водою, сіла прости та все міркує, де той борщ подівся.

Аж доміркувалась... На другий день баба Варвара знов борщу зварила. Налила в миску та й поставила на лаві, щоб трохи прохолов, а сама пішла курей годувати. Набрала в коморі³⁾ репето пшениці, вийшла на двір та, замість іти до курей, пристала під вікном і чекає, що в хаті діятиметься. Дивиться, а страхополох лізе з печі, сідає на лаві та й їсть борщ, аж чубок трясеться...

— А то так! — думає вона. — Ну, коли ти, небоже, їсти вмієш, то й робити навчишся.

На третій день баба Варвара не топила й не варила.

³⁾ комора—будівля, в якій господар переховує зерно та інші продукти.

З'їла кусень хліба, запила водою, сіла на лаві під вікном і пряде. Вже й полудень, а вона все ще пряде. А страхополох на печі так крутиться, так вертиться...

— Холодно тобі, небоже? — питає вона.

А страхополох: — Угум...

— А їсти хочеться?

— Угум...

— Га, — каже баба Варвара, — якби так хто дровець врубав та води приніс, то в печі натопила б та й їсти зварила...

— Угум..., — каже страхополох.

Пішла баба Варвара до комори, набрала решето пшениці й погодувала курей. Вернулась до хати, з'їла кусень хліба, запила водою, сіла на лаві під вікном і пряде. А страхополох на печі так крутиться, так вертиться...

— Холодно тобі, небоже? — питає вона.

А страхополох: — Угум...

— А їсти хочеться?

— Угум...

— Га, — каже баба Варвара, — якби так хто дровець врубав та й води приніс, то в печі натопила б та борщу зварила...

— А загляньте в вікно, чи не видно там кого, — каже страхополох.

— Ні, не видно, — відповідає баба Варвара, нібито вигладаючи у віконце.

Стало вечоріти. У баби Варвари пальці від холоду дубіють, а борщик аж пахне, але вона все ще сидить на лаві під вікном і пряде. А страхополох на печі вже мало не плаче.

— Холодно тобі, небоже? — питає баба Варвара.

— Ой, холодно! — каже страхополох.

— А їсти хочеться?

— Ой, дуже хочеться!

— Га, — каже баба Варвара, — якби так хто дровець врубав та води приніс, то в печі натопила б та й борщу зварила. Тобі дала б, сама б з'їла...

Ще не договорила, а страхополох із печі — скік...

— От так і зразу було б казати!

Схопив коновки та й у двері... Слухає баба Варвара — страхополох у шпінці рубає дрова, аж шпінчина трясеться...

— Добре то кажуть цигани, — думає баба, — „біда навчить і ворожити, як нема що в рота вложити”.

Нарубав страхополох дров, приніс води, а баба в печі затопила та й борщу зварила. Попоїли вони, страхополох поліз на піч, а баба Варвара помила горшки-миски, сіла на лаві під вікном і далі пряде.

І так страхополох усю зиму дрова рубає, воду носив, хату замітає, а баба Варвара за той час попряла, мітків намотала, полотно виробила

і пошила страхополохові сорочку.

Навесні баба Варвара знов посіяла коноплі, випровадила страхополоха на город і каже: — Постій же тут, то на полуденок борщу винесу.

Але де вже тепер страхополохові в коноплях стояти, горбців ганяти, коли він у новій сорочці! Баба з городу, а він стриб через пліт і в село. Йде вулицею, носа задер, хоче, щоб усім нову сорочку було видно. Побачив його Брисько, присів на задніх, задер голову і як завив: — У-у-у!

Почув це Бурко, подав голос Сіркові, Сірко — Лискові, Лиско — Жучкові, Жучок — Міркові, і за хвилину вже всі собаки в селі вили: — У-у-у!.. У-у-у!..

Страхополох аж присів від страху. Побачив на плоті со-року й питає:

— Ти, сороко білобока, всюди буваєш, де й що в селі ді-

ється, знаєш. Скажи мені, чого це так собаки виють.

А сорока йому: — Заглянь у колодязь, то знатимеш сам.

Заглянув він у колодязь — не видно нічого. Нахилився нижче — є! Аж на самому дні. Опудало!... Таке страшне, замурзане, розчухране, а про ніс аж говорити гідко.

— Хто ти? — гукнув страхополох.

А з колодязя знову: — ...Ти!

— Хто ти? — питає ще раз.

А з колодязя знову: — ...Ти!

— От ще й дражниться, поганець! — розсердився страхополох. Підняв грудку землі і вже намірився був жбурнути в колодязь, але надумався, нахилився нижче, приглянувся до опудала краще й каже:

— Гм! Капелюх якби мій, і свитина моя, ще й сорочка нова... Невже то справді я?

А сорока тільки „ха-ха-ха!” і полетіла.

Зрозумів страхополох, що в колодязі він бачить самого себе, та й засоромився. Побіг до потоку, вмив лице, витер носа, причесав чубок і вернувся на город. Став у коноплях і чекає, поки баба Варвара до обіду покличе.

Вийшла баба Варвара на город, дивиться, а в коноплях хлопчик стоїть. Такий гарненький, чистенький... Личко кругленьке, носик як картопелька, а очка як ті дві чорні цятки на бабиній хустині.

— Що ж ти, Яшку-Страшку, тут у моїх коноплях робиш? — питає баба. — Чому, як інші діти, в школі не сидиш?

А він: — То ви, бабо, не пізнаєте мене?

Стала баба й міркує: — Гм, капелюх щось якби той, і свитина та, ще й сорочка нова... Невже ж то мій страхополох? Що ж ти, — каже, — в річку провалився?

— Ні, бабо, я тільки вмився!

— Ну, як так, Яшку-Страшку, то нема тобі вже чого на грядці стояти, коноплі топтати. Ходи но до хати!

І так вона взяла собі Яшка-Страшка за приймака⁴⁾.

⁴⁾ приймак — хлопець, якого чужі люди прийняли за рідного сина.

Та бабі Варварі в хаті тепер не сидіти. Весна... І в поле треба, і на город... А тут курочка чубата вивела куряток десяток, а сороки й ворони посідали на плоті і тільки чекають, щоб баба Варвара пішла собі геть.

От і застала баба Яшка-Страшка курята пильнувати.

— Припильнуй, — каже, — то на зиму чобітки куплю.

І пішла баба в поле. Водить курочка чубата куряток по обійсті, а Яшко-Страшко очей з неї не спускає і все куряток лічить:

— Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилося, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще одно, і ще одно, і ще одно.

Бігла селом лисичка, голодна, голодна. Побачила курят на обійсті, забігла в ворота й каже:

— Здоров, хлопче! Куряток часом не продаєш?

— Ні, не продаю, — відповів Яшко.

— От, бачу, що й не багато їх маєш...

— Десяток, — каже Яшко-Страшко.

— А звідки ти знаєш? — питає лисичка.

— Бабуня сказали.

— А полічити вмієш? — допитується далі лисичка.

— Умію. Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилось, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще одно, і ще одно, і ще одно.

— А того, що там, у бур'янах, не лічиш? — хитро питає лисичка, бо там ніякого курчатка не було.

Кинувся Яшко-Страшко в бур'яни курятка шукати, а лисичка тим часом ухопила те, що найближче неї, задушила, поміж дранками в плоті випхала на дорогу та й каже:

— Ось вже й не шукай! Воно саме до гурту прибігло.

Виліз Яшко-Страшко з бур'янів і знову курята лічить:

— Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилось, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще одно, і ще одно.

Полічив він так та й не здогадався, що на одно курятко стало менше.

А лисичка: — Ну, бувай здоров, хлопче! Жаль, що куряток не продаєш. Купила б парочку дітям на обід.

Вибігла лисичка на дорогу, підняла задушене курятко і в ліс дітям понесла.

Вернулася баба Варвара з поля й питає: — Ну, як там? Усі курята дома?

— Всі! — каже Яшко-Страшко. — Ось біленьке, і чорненьке, і те з чубком, і те з хвостиком, і те, що в кориті топилося, і те, що ніжку зломило, і ще одно, і ще...

А баба Варвара швиденько: — Одно, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять... А десяте... Десяте де? Нема! От як ти курята пильнував! Диви, одно пропало!

Пропало курятко, пропали й чобітки, що їх баба Варвара обіцяла. Та не так уже Яшкові-Страшкові тих чобіт шкода, як досадно, що його лисичка обдурила.

На другий день раненько баба в поле пішла, а Яшко-Страшко замкнув курята в сінях, а сам — у село. Побачив сороку й питає:

— Ти, сороко білобока, всюди буваєш, де й що в селі діється, знаєш. Скажи, де то мені лічити навчитися.

— А курятко даси? — сорока питає.

— Ні, не дам!

— А що даси?

— Дам тобі пиріжка, що бабуня на сніданок лишила.

— То давай!

З'їла сорока пиріжка та й каже:

*Є в нас вулик чималий,
А у ньому бджілок рій.
Там чародій сидить,
То він тебе навчить.*

Подякував Яшко-Страпко і пішов у село цього чародія шукати.

У діда Охріма була пасіка велика — вуликів, може, з сорок... Заліз Яшко-Страшко в цю пасіку, ходить від вулика до вулика й не знає, де йому того чародія знайти. Вийшов дід Охрім у садок, побачив Яшка-Страшка в пасіці та й кличе:

— А ти, хлопче, чого там?

— Я... я чародія шукаю...

— Втікай, кажу, бо як роздратуєш бджіл, то такого чародія з тебе зроблять, що й бабуня не впізнає.

Злякався Яшко-Страшко й кинувся тікати. Але дід Охрім подумав щось і кличе:

— Стривай но, а якого це тобі чародія потрібно?

— Того, що дітей лічити навчає.

— Ага, — каже дід Охрім. — Коли так, то повернись направо. Бачиш цей біленький будинок біля церкви, чуєш, як там діти, мов рій бджілок, гудуть? Там і твій чародій сидить.

Подякував Яшко-Страшко дідові Охримові й побіг. Прибіг під біленький будинок, а там гуде, мов у вулику. Забіг у середину, сів між дітьми на лаві і на чародія чекає. Чародія він не дочекався, але, зразу так тихо стало, мов би справді хтось дітей заворожив.

— Вважайте, діти! — каже вчитель. — Було на тарілці сім сливок. Гриць з'їв чотири сливки, а Ганнуся — три. Що залишилось?

А Яшко-Страшко відразу: — Сім кісточок.

— Та ж кістки — не сливки! — говорить учитель.

— Тому то їх і залишають! — відповідає Яшко-Страшко.

— Коли так, — говорить далі вчитель, — то відповідж мені на таке: — було на тарілці сім пиріжків. Гриць з'їв одного пиріжка і Ганнуся з'їла одного. Що залишилось?

— Ніщо! — відповідає Яшко-Страшко.

— А це ж як? — дивується вчитель.

— А так, що я ще таких дітей не бачив, щоб щось добре на тарілці залишали.

— Ага, — каже вчитель, сміючись. — Дотепний з тебе хлопець, але арифметики таки не знаєш. Отже, сиди тихенько, слухай пильненько, то всього навчишся.

Опівдні побіг Яшко-Страшко додому, а баба Варвара питає:

— Де ж ти був, що курята у сінях замкнені сиділи?

— У школі.

— Ов! — дивується баба Варвара. — Чого ж ти там навчився?

— Що кістки — не сливки, тому й лічити їх не важно.

— Це ще не багато, — говорить баба Варвара. — Ну, та коли охота, то поволі всього навчишся.

Купила вона Яшкові-Страшкові чобітки, пошила нову свитину та й послала його до школи. Походив він одну зиму, і другу, і третю та й навчився читати, і писати, і рахувати. Хвалить його вчитель, радіє бабуня, а сусіди надивуватися не можуть, що то за розумний хлопчина з того Яшка-Страшка росте. Але горобці, як тільки доглянуть його на обійсті, зараз сідають на плоті й цвірінькають:

— Ох, ох... Страхополох... Ох, ох... Страхополох...

Біжить тоді Яшко-Страшко до бабуні й плаче:

— Бабуню, скажіть: я личко вмиваю?

— Вмиваєш.

— Чисту сорочку вдягаю?

— Вдягаєш.

— Хату замітаю?

— Замітаєш.

— Книжечку читаю?

— Читаєш.

— Арифметику вивчаю?

— Вивчаєш.

— То чому ж горобці страхополохом мене називають?

-- Не знаю, хлопче, не знаю, — говорить баба Варвара.

Так, баба Варвара цього не знає, але горобці? О, вони добре знають! Вони ж самі бачили, як він ластівкам гніздо розвалив, котові хвіст придавив, на діда-прошака собак нацькував... Вони добре знають, що він—тільки страхополох, а не людина, бо в нього людського серця немає.

І знову прийшла зима, та така люта, якої давно вже не було. Баба Варвара курей у сінях годує, на двір не випускає,

щоб ніг не повідморожували, а горобці сидять на плоті голодні-голодні... Вийшов Яшко-Страшко з хати, побачив посоловілих горобців на плоті, в грудях у нього щось нараз застукало. Побіг він до хати і питає баби Варвари:

— Бабуню, що це так у грудях у мене стукає?

— Серце! — відповідає бабуня.

— А чого ж воно хоче?

— Послухай, воно само тобі скаже.

Послухав Яшко-Страшко, що йому серце підказало, побіг до комори, взяв жменю пшениці, вийшов на двір і посипав горобчикам. Прибіг до хати і знов питає:

— Бабуню, а чому воно ще б'ється?

А баба Варвара притягла його до себе, обійняла й каже:

— Б'ється воно й битиметься, доки віку твого. Ти, Івасю, вже не страхополох, а людина, бо в тебе людське серце, що не може байду-же дивитися на чужу недолю.

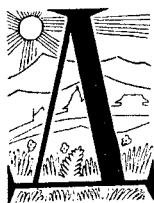
Ось і казці кінець... А тепер, вірте мені або не вірте — страхополох став людиною. Ось тут вам його підпис під його картиною.

*Увась Страшкевич
член IV-тої класи*

СТРИВІГОР

АВНИМ-ДАВНО жив у бойківських горах велетень Стривігор, що якось прибув туди із Країни Див. Велетень-добряга бойкам¹⁾ кривди не робив, але велетень велетнем: ішов верхами — земля стогнала, каміння вниз котилося, бойкам хижі²⁾ розвалювало; ішов лісами — кущі тріщали, ялиці валилися, що й страшно було бойкові в ліс за дровами піти. Але тому, що Стривігор вовків з лісів виполошив та й татари його боялися і бойківські села здалека оминали, — люди все це йому терпіли.

Якось іде велетень Стривігор лісами, найвищі ялиці йому до пояса, а він їх руками, як стебла, розгортає й оленів, як мишей, із хачів виловлює та до пояса собі приторочує. Протягнув він саме руку за серною, що десь у кущах йому з очей пропала, та вхопив за чуб бойка, що якраз там спускав³⁾ ялицю. Підносить його вгору, а бойко ногами тріпає та верещить, мов навіжений. Зареготав велетень, посадив його на вершкунку ялиці та й став з ним бесідувати⁴⁾.

Бойко відсапався, сплюнув убік, почухав потилицю та й каже:

— Так і так, Стривігоре. Відколи ти в нас, то й татари своїх загонів тут не розпускають, і вовки наші отари оминають. Розбагатили ми, як ніколи. Але як ідеш верхами, земля

¹⁾ бойки — українські верховинці, що живуть по обох боках Карпат, у Галичині — між ріками Сяном і Лімницею.

²⁾ хижкою називають бойки хату.

³⁾ спускати дерево — це рубати його, звалювати додолу.

⁴⁾ бесідувати — розмовляти.

стогне, каміння вниз котиться, хижі наші розвалює. Идеш лісами — куці тріщать, ялиці валяться, що й лячно бойкові в ліс за дровами піти.

Зажурився велетень, подумав-подумав, а далі й каже:

— Пішов би я від вас, та не піду. Всюди ж люди, всюди їм кривда від мене буде.

Зажурився бойко. Піде від них Стривігор — знову татари будуть хижі палити, знову вовки будуть отари роздирати. Подумав-подумав та й каже:

— Не йди від нас, Стривігоре! Вибери собі одну гору і там живи вільно. Аби ти по горах-лісах не ходив, нам кривди не чинив, а ми тобі щоднини по черзі як не бичка-третячка, то баранця-стрибунця пришлемо.

Погодився на це Стривігор. Вибрав собі найкрутішу гору, де й люди не заходять і овець не пасуть, та й став там жити. Приручив собі бурого ведмедя, щоднини його в село посилає, а надвечір ведмідь вертається і все, як не бичка-третячка, то баранця-стрибунця поперед себе жене. Так по черзі бойки Стривігора годували, і ніхто від цього не відмовлявся.

Аж прийшла черга на Ониська, найбільшого багатія на всю Бойківщину — того самого бойка, що то його Стривігор у лісі за чуба зловив. Як тільки Онисько вздрів⁵⁾ крізь вікно Стривігорового посланця на своїм обійстю, зараз сховався в клуню і вислав свою жінку ведмедя зустрічати.

— Так і так,—каже Онисимиha до ведмедя,—є в нас і бичок-третячок, і баранець-стрибунець. Цей мені милий і той мені любий... Цього мені жаль і того мені шкода... Прийдеш завтра, вернеться газда⁶⁾, то й скаже, що віддати.

Прийшов ведмідь до Стривігора й каже: — Так і так, Стривігоре! Є в неї і бичок-третячок, і баранець-стрибунець. Цей їй милий і той їй любий... Цього їй жаль, і того їй шкода. Завтра вернеться газда і скаже, що віддати.

— Що ж, ведмедику, — каже добряга Стривігор, — пождемо до завтра.

А на другий день знову йде бурий ведмідь до Онисимів. Як тільки Онисим уздрів крізь вікно Стривігорового посланця, сказав жінці сховатися в клуню, а сам вийшов з хати зустрічати ведмедя.

— Так і так, — каже до нього, — є в мене і бичок-третячок, і баранець-стрибунець. Цей мені любий і той мені ми-

⁵⁾ вздрів — побачив.

⁶⁾ газда — господар, хазяїн.

лий... Цього мені жаль, і того мені шкода... Прийди завтра, вернеться газдиня, то й скаже, що віддати.

Вертається ні з чим бурий ведмедище й каже до Стривігора: — Так і так, Стривігоре! Є в нього і бичок-третячок, і баранець-стрибунець. Цей йому милий і той йому любий...

Цього йому жаль і того йому шкода... Завтра вернеться ґаздиня, то й скаже, що віддати.

— Що ж, ведмедику, — каже добряга Стривігор. — Пождемо до завтра.

А на третій день раненько йде знов бурий ведмідь до Онисимів. Та Онисим з жінкою ще вдосвіта погнали до Сколього⁷⁾ волів продавати. Зустріла ведмедя Онисимова наймичка та й каже:

— Так і так, ведмедику! Є в них і бичок-третячок, і баранець-стрибунець. Цей їм милий і той їм любий... Цього їм жаль і того їм шкода... Прийди за тиждень, вернеться ґазди, то й скажуть, що віддати.

Вертається ні з чим бурий ведмедище та й каже до Стривігора: — Так і так, Стривігоре! Є в них і бичок-третячок, і баранець-стрибунець. Цей їм милий і той їм любий... Цього їм жаль і того їм шкода... А за тиждень вернеться ґазди з Сколього, то й скажуть, що віддати.

А Стривігор каже: — Не можу ж я, ведмедику, тиждень у голоді на ґаздів ждати! Йди до наймички й скажи, щоб хоча щонебудь, хоча раз на зуб тим часом дала.

Відсапався ведмедище, посав з голоду лапу та й гайда ще раз у село. Зайшов до Онисимової хати та й каже до наймички: — Не може Стривігор тиждень у голоді на ґаздів ждати! Дай тим часом хоча щонебудь, хоча раз на зуб.

А наймичка каже: — Що ж я тобі дам? Бери хіба те, що там в обрішні⁸⁾ під столом.

А сама за коновки та з хати, ніби по воду до криниці. Думає: побачить ведмідь, що в обрішні полова⁹⁾, догадається, що нічого йому тут ждати, та й скоріше піде.

А ведмідь посидів на лаві, посидів, а далі зідхнув, витягнув обрішню з-під стола і, не заглядаючи в неї, завдав собі на плечі та й пішов. Бреде він снігами, а обрішня тяжка — це не

⁷⁾ Сколе — містечко в бойківських Карпатах.

⁸⁾ обрішня — плетений кошик або мішок, у якому тримають пашу-корм для коней або худоби.

⁹⁾ полова — залишки з обмолоченого і одвіяного зерна. Годують нею домашні тварини.

те, що бичка-третячка або баранця-стрибунця перед собою гнати. Піт йому очі заливає, а в обрішні ще щось і рухатися стало. Так борсається, так борсається...

Думає ведмідь: — Заглянув би я в обрішню — ану ж воно довголапе та й побіжить, або крилате та й полетить, а ти старий гони вітер по верхах!..

А там борсається, а там борсається, а далі й пхикати стало. Не то м'явкає, не то плаче... Аж десь на половині дороги втихло. Вже й не ворухнется й голосу не подасть.

Насилу доволікся ведмідь до Стривігора, подав йому обрішню та й каже:

— Це вам наймичка тим часом раз на зуб дала.

Заглянув Стривігор в обрішню, а там на полові дитинча мале лежить. Біле, аж сине, замерзло в дорозі...

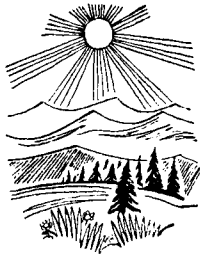
Глянув Стривігор з докором на ведмедя, та що ж він ви-нен? Ні він, ні наймичка не знали, що тоді, коли вони в сінях торгувались, Онисимове дитя, що на долівці гралось, з страху перед ведмедем в обрішню залізло та й там і заснуло.

Дивиться велетень Стривігор, дивиться на замерзле Онисимове дитинча, а сльози йому з очей кап-кап вже струмком униз біжать..., вже й потічком шумлять..., вже й річкою по долах розливаються.

Ожило дитя в теплих обіймах і від теплих сліз велетня-добряги. Онисим та Онисимиха, на radoщах, дарували йому і бичка-третячка, і баранця-стрибунця...

Минули роки, поріє густим лісом крутий верх і поглинув у своїх нетрях велетня Стривігора та його ведмедя.

Але річка Стривігор усе ще тече з Карпат до Дністра й несе сльози велетня-добряги, що нікому не хотів кривди зробити.

МЕЧ СВЯТОГО ЮРІЯ

В А ГОРАМИ, за лісами, давним-давно була країна розкішна, багата, вся завітчана вишневими садками, так що і назвали її Країною Вишневих Садів.

Раз на Країну Вишневих Садів наскочив страшний семиголовий змії. Жаром свого подиху спалив людські оселі, сопухом свого тіла отруїв повітря, кигтями зрив землю так, що вона стала голим пустирем. Налюбувавшись своїм ділом, змії звив собі кубло і ліг відпочивати.

Коли прийшла весна, то ніде вже не завітчили вишнєві сади, не заспівали жайворонки в отруєнім повітрі, а земля здригалася від зловіщого реву страшного змія. Народ сумний, обідраний, голодний, снувався по згарищах своїх осель і з тривогою очікував нового наскоку.

А був саме Великдень — велике свято на землі і на небі. Сам Господь засів на престолі, щоб разом з Христом та Святими послухати музику церковних дзвонів із землі.

І роздзвонилися дзвони по всьому світу... Славлять Христове Воскресіння... Тільки у Країні Вишневих Садів глухо. Вже і південь, а звідтіль ні звуку — ні один дзвін не грає.

Нахмарилось лице Господнє.

— Іди, святий Петре, — каже Господь, — поглянь на землю, у Країну Вишневих Садів, чого люди там так забарилися.

Пішов святий Петро до небесних воріт, відчинив кватирку у воротах, вихилив голову, але такий сопух, дим та згар вдарили йому в лице, що мусів якнайскоріше замкнути віконце. Кашляючи та чхаючи, повернувся до Господа.

— О Господи... — вспів лише промовити і так зайшовся кашлем, що вже ввесь день не могли почути від нього ні слова.

— Іди, святий Юріє, — каже Господь, — осідлай коня і поїдь на землю, у Країну Вишневих Садів. Поглянь, що там таке сталося.

Осідлав святий Юрій свого білого коня, наложив срібну зброю, припоясав свій святий меч і зоряним Чумацьким Шляхом поїхав на землю, прямо в Країну Вишневих Садів.

Було ще дуже рано. Люди, зморені голодом та холодом, дримали у своїх криївках. Ніхто не бачив святого Юрія.

А він на білім коні, у срібній зброї, їхав розритими полями, обгорілими лісами, через згарища сіл та звалища міст, чув квиління голодних дітей, плач нещасних матерей і серце стишлося йому від болю. Одним помахом свого святого меча міг відрубати всі сім голів лютому змієві і повернути мир нещасній країні. Але на цьому світі вже встановлено так, що кожний сам собі мусить здобути і волю і долю. Святий Юрій відпоясав свій святий меч і поклав його в полі під хрестом на роздоріжжі.

Цієї ночі бачили люди в полі дивне сяйво, а вранці, під хрестом на роздоріжжі, знайшли старовинний меч. На рукояті меча прочитали напис:

*"Хто чесною рукою в чесній справі цей меч підійме —
будь певний перемоги!"*

Приглядалися люди до меча й говорили:

— Коли б то убити змія...

Але ніхто не зважився підняти меча.

Аж ось надійшов хоробрий лицар Зброслав. Він давно мріяв про те, щоб змірятися із змієм. Сміло підняв меч і рушив до бою.

Змій, пізнавши меч святого Юрія, затремтів із страху і кинувся тікати.

І гордість підступила тоді до серця Зброслава.

— Цим мечем убу'ю змія і славою завітчаю ім'я своє. Заволодію Країною Вишневих Садів і княжим вінцем прикрасу голову свою.

І в цій же хвилині затремтіла рука Зброслава, меч вихопився з долоні, полетів і вістрям вонився в землю, аж по саму рукоять. А напис на ньому ще сильніше заблестів у сонці:

*"Хто чесною рукою в чесній справі цей меч підійме —
будь певний перемоги!"*

А змії, очунявши із страху, тільки зареготав, ригнув вогнем, і морем полум'я та крові залив знову всю країну.

І довгі роки володів змії країною, а святий меч, всіми забутий, стримів у землі.

Аж раз найшов його розумний молодець Гостромисл. Він читав у старих книгах і пізнав, що це меч святого Юрія, меч, перед яким тремтить саме пекло.

— Ходіть, допоможіть мені вирвати святий меч з землі і убити змія, — гукав він до народу.

Але прибитий горем народ тільки похитував головами:

— Ні, нема такого меча, щоб міг убити потвору.

Тоді Гостромисл кинувся в розпуці сам добувати меча, але відірвав лише рукоять, а вістря залишилося в землі.

Зневірений до свого народу, заховав він рукоять у полу плаща і пішов у світ та й досі блукає по ньому. А лютий змії і далі панує в Країні Вишневих Садів, отруюючи своїм ядом і сопухом землю й повітря.

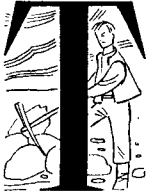
Та кажуть, що колись малий сільський хлопчина, пасучи вівці на облозі, віднайде святий меч, вигребе його з землі, обітре на ньому іржу, а гаряча любов до батьківщини дасть йому силу підняти цей меч чесною рукою, і в чесній справі, — за волю і долю рідного народу убити потвору-змія.

Тоді оновлена земля вкриється знову буйною зеленню, знову завітнуть вишневі сади, заспівають жайворонки над нивами, оживуть села й міста, а народ веселий і щасливий ударить у всі дзвони.

І сам Господь у небі здивується, як чудово грають дзвони воскресну пісню в Країні Вишневих Садів, а святий Юрій тільки усміхнеться, осідлає свого білого коня і зоряним Чу-мацьким Шляхом поїде по свій святий меч — той меч, що перед ним не встоїться жаден змії, ані жадні сили пекла.

СОВИНА НИВКА

ТРЕБА вам знати, що Совина Нивка — зовсім не нивка, а велика каменоломня, себто місце, де ломлять будівельний камінь. Але колись там таки справді була нивка, та така вже камениста, що не то плугом її зорати, але й заступом¹⁾ скопати важко було. Аж дивно, що клапоть землі нивкою звали, коли тільки й користи з нього, що вівці попасали. Край нивки, при дорозі, росла одним-одна стара ялиця. У дуслі цієї ялиці гніздилися сови. „Гу-гу”... — вигукували ночами, лякаючи подорожніх.

Совина нивка належала Якимові. Правду сказати, крім тієї нивки, старенької хатини біля неї та ще кількох овечок, Яким нічого більше й не мав. Цілий рік ходив на заробітки то з косою, то з ціпом, то з сокирою. Про якісь сільсько-господарські машини в тих часах ніхто й не чував, і для охочої людини все заробіток знаходився. Так то Яким проживав з жінкою та двома діточками.

Але минув рік такий прикрий для Якіма! Улітку врожай був невеликий, то й заробітку було мало, а восени, працюючи в лісі, Яким застудився і майже цілу зиму пролежав нездужаючи. На переднівку²⁾ прийшлося круто, і гроші, які там були, розійшлися, ще й напозичався немало.

От і каже Яким до жінки:

— Піду вирубаю ту ялицю, що на нивці; позичу коней у сусіда, вивезу дрова до міста, то, може, хоч на мішок жита вторгую.

¹⁾ Заступ — лопата, рикаль.

²⁾ Переднівок — час перед “новим хлібом”, тобто перед жнивами.

А жінка на це: — Роби, як знаєш.

Взяв Яким пилу та сокиру і вийшов на нивку. Роздивився добре, де б то ялицю підрубати, щоб, падаючи, не загатила людям дороги, сплюнув у долоні, вхопив сокиру, замахнувся і бух! — ударив по стовбурі. Стара ялиця аж здригнулась, і де ще яка суха шишка висіла на гілці, полетіла додолю.

— Гу-у... — загуділа в дуплі перелякана сова.

— Гу-гу-гу... — жалібно загуділи малі совенята.

— Бух! — ударив Яким по стовбурі вдруге.

Сова вилетіла з дупла на гілляку і заверещала, мов навіжена.

— Гу... Що ти робиш, Якиме? Пощо рубаєш ялицю?

Та Яким і не слухає. — Бух! — ударив сокирою втретє.

— Гу-гу-гу... — ще жалісніше загуділи совенята.

Сова кинулась до дупла, знов вилетіла на гілляку і вже не сварить, а молить:

— Гу-гу-гу... Змилуйся, Якиме! Почекай хоч поки дітей підховаю та у світ виведу.

— Поки ти своїх підховаєш, то мої з голоду повмирають, — буркнув Яким і вже підняв сокиру, коли Якимиха, що вийшла за чоловіком допомогти пиляти колоду, сіпнула його за рукав.

— Почекай таки, — каже. — Бачиш — діти в неї маленькі. Один чи два тижні ще якось перебідуємо.

— Хай уже там!... — нерадо погодився Яким.

Сова на radoщах розгуділась, мов дзвін.

— Гу... гу... Не пожалуєш цього, Якиме! Послухай мене: тут, на цій нивці, між цим камінням скарб захований. Пошукай добре, і знайдеш його напевно.

Скарб? На Совиній Нивці скарб захований? Золото, самоцвіти! Яким та Якимиха про це не знали...

Кинулись вони скарбу шукати: спочатку тільки блукали по нивці, виглядаючи, чи де чого між камінням не заховано; далі стали підіймати найменші кусні та відносити на край нивки і скидати на купу; нарешті взялися підважувати й більші камені та відкочувати набік. За тиждень вичистили нивку, як тік, але скарбу не знайшли. Осталися ще, правда, два-три

бовдури над ярком, але такі вже великі, так уже в землю вросли, що ледве чи можна під ними щось заховати. Зневірені, вже хотіли були вертатися до хати, коли ось їде дорогою чоловік якийсь. Заможний видко, бо й коні в нього добрі і віз не простий, а з полукішком.

— Помагайбі! — здоровить здалека.

— Дай Боже! — відказує Яким.

Проїжджий зупинив коні біля нивки й питає:

— Нащо вам, коли можна знати, цей камінь потрібний?

— На лихо він мені потрібний! Хіба ями на дорозі гати-тиму... — не дуже то привітно відповів Яким.

— От і нагадали, — говорить проїжджий. — У мене, ба-чите, млин над річкою. Млинок непоганий, та доїжджати важко. Люди, їдучи з набором, такі ями в дорозі вибили, що, як прийде весна, коні по вуха в болоті топляться. Не раз уже думав дорогу направити, та в нашій околиці за камінь важко. Що там довго розказувати! От, продайте мені цей камінь, коли він вам не потрібний.

Продав Яким мельникові камінь; що там узяв за нього, цього я не знаю, досить, що до косовиці якимсь перекутив, а там прийшли жнива, потім молотьба, під зиму робота в лісі знайшлася — і про стару ялицю зовсім він забув. Але на переднівку в бідного заробітчанина все з грішми круто, а тут, мов на лихо, чоботи зовсім подерлися.

От і каже він до жінки:

— Піду вирубаю ту ялицю, що на нивці, позичу коней у сусіда, вивезу дрова до міста, то, може, хоч на чоботи вторгую.

А жінка на це: — Роби, як знаєш.

Узяв Яким пилу та сокиру, вийшов на нивку, придивився, де то вже минулого року починав ялицю підрубувати, сплюнув у долоні, вхопив сокиру, замахнувся і бух! — ударив по стовбурі.

— Гу-гу... — загуділа в душлі перелякана сова.

— Гу-гу-гу, — жалісно загуділи малі совенята.

— Бух! — ударив Яким по стовбурі вдруге.

Сова вилетіла з дупла на гілляку і кричить, мов навіжена:
— Гу... Що це ти робиш, Якиме? Знову рубаєш ялицю?
Та Яким і не слухає. — Бух! — ударив сокирою втретє.
— Гу-гу-гу... ще жалісніше загуділи совенята.

Сова кинулася до дупла, вилетіла на гілляку і вже не сварить, а молить:

— Гу-гу-гу... Змилуйся, Якиме! Почекай хоч поки дітей підховаю та у світ виведу.

— Як же ж мені чекати, — каже Яким, — коли чоботи ось-ось розлетяться, а нових купити нізащо?

— Чому ж ти, Якиме, скарбу не шукаєш? — питає сова.

— Та шукав, шукав...

— Ну?

— Нічого не знайшов, — відповідає Яким.

А сова на це: — Погано ти, куме, шукав! Пошукай краще!

— „І де тут уже того скарбу шукати? — думає Яким. — Нивка гладенька, як тік, овес посіяти думав. Хіба під цими бовдурами, що над ярком? Та ці каменюки такі вже великі, що їх і з місця не зрушиш”.

От і взявся він бовдури розбивати. За тиждень полупав їх зовсім, із землею зрівняв, але знайти — нічого не знайшов. Вже думав кидати роботу, коли ось — іде дорогою якийсь чоловік.

— Помагайбі! — здоровить здалека.

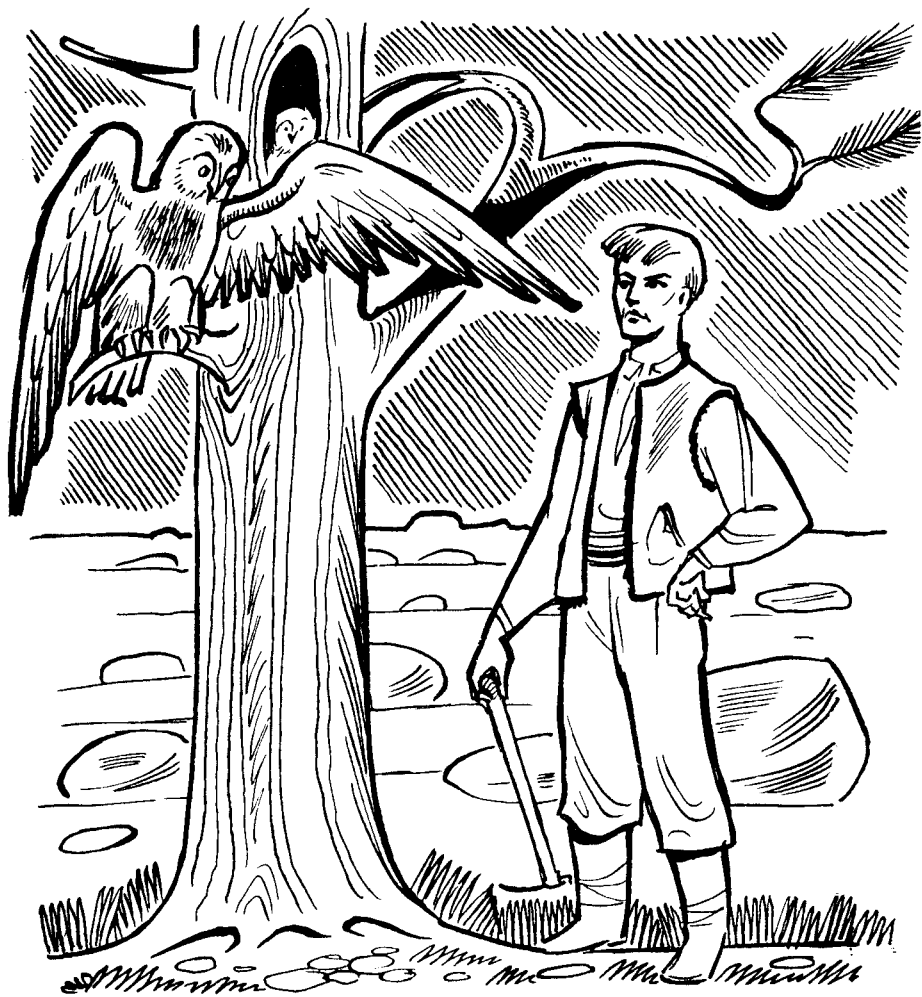
— Дай Боже! — відповідає Яким.

Прохожий спинився біля нивки, вийняв з кишені капшук з тютюном і став набивати люльку.

— Нащо вам, коли можна знати, цей камінь потрібний? — питає Якіма.

— На лихो він мені потрібний! Хіба льох на картоплю мурувати? — не дуже то привітно відповідає Яким.

— От і нагадали, — каже прохожий. — Мені саме льох на картоплю мурувати треба, та в нашій околиці за камінь важко. Що там довго розказувати! От, продайте мені цей камінь, коли він вам не потрібний.

Продав Яким прохожому камінь, купив собі нові чоботи, жінці хустину та й дітям по бублику — і про стару ялицю зовсім забув.

Минув ще рік. Якось уже під весну каже Якимиха до чоловіка:

— От, якби то нам теля купити, підховати та дочекатися своєї корови. Було б і молоко своє, і яка там грудка масла чи сиру, легше було б прохарчуватись.

Якби то!... Та в бідного заробітчанина грошей на поклади³⁾ немає. От і каже Яким до жінки:

— Піду вирубаю ту ялицю, що на нивці, позичу коней у сусіда, вивезу дрова до міста, то може й на теля вторгую.

А жінка на це: — Роби, як знаєш.

Узяв Яким пилу та сокиру, вийшов на нивку, придивився, де вже двічі починав ялицю підрубувати, сплюнув у долоні, вхопив сокиру, замахнувся і бух! — ударив по стовбурі.

— Гу-гу... — загуділа в дуплі перелякана сова.

— Бух!... вдарив Яким по стовбурі вдруге.

Сова вилетіла з дупла на гілляку і кричить:

— Гу-гу... Ти знов тут, Якиме! Знов рубаєш ялицю!?

Яким і не слухає. Замахнувся і вдарив сокирою втретє.

— Гу-гу... — гуде сова. — Рубай... Мені байдуже. Дітей уже підховала та в світ вивела, а сама денебудь приміщуся. Але скажи мені, Якиме, що ти робитимеш, коли цієї ялиці не стане. Чим порятусься, коли біда притисне?

Яким пристанув, почувався в потилицю й каже: — Або я знаю?...

— Чому ж ти, Якиме, — питає сова, — скарбу не шукаєш? Копай, ломи камінь, і скарб знайдеш!

— „Спробую ще раз!” — думає Яким.

Пішов він над ярк і почав землю копати. Докопався до чистого каменю і став його ломати. Виломив одну брилу, другу й третю, а далі думає: „Сам я тут нічого не вдію”. Пішов до сусіда Сави й каже:

— Саво, допоможи камінь ломити, скарбу шукати, а що знайдемо, поділимо надвоє.

А сусід на це: — Та там цього каменю стільки, що й за сто років не виламаєш.

І Сава відмовився допомагати. Вернувся Яким над ярк і сам не знає, що йому робити. Коли ось іде дорогою парубок

³⁾ Гроші на покладі — готові гроші.

якийсь. З міста, видно, бо черевики на ньому легенькі і плащ крамний — на прогулянку вийшов.

— Помагайбі! — здоровить здалека.

— Дай Боже! — відповідає Яким.

Парубок зупинився біля нивки.

— Ой, хороший камінь у вас, — говорить. — Нащо вам, коли можна знати, цей камінь потрібний?

— На лихо він мені потрібний! Хіба радницю⁴⁾ ставити? — не дуже привітно відповів Яким.

Побачив парубок, що Яким — людина не дуже говірка, попрощався й пішов. Але за день чи за два йде той самий парубок і ще троє старших з собою веде.

— Помагайбі! — здоровлять здалека.

— Дай Боже! — відповідає Яким.

— А ми до вас за ділом, — говорить найстарший з них. — Розказував нам ось цей парубок, що у вас камінь хороший. Наша громада, треба вам знати, задумала радницю ставити. Та ось заковика: в нашій околиці за добрий камінь важко. Що там довго розказувати? Чи не наломали б ви нам каменю під будову? За тим то ми до вас і прийшли, а щоб знали, що діло думаємо, стільки-і-стільки готові дати на завдаток.

— Що ж, — думає Яким, — камінь так чи так ломити треба, а трохи заробити при тому не завадить. Можна буде й людей найняти, то робота швидко піде.

Погодився Яким, узяв завдаток, найняв робітників і став камінь під нову радницю ломити. Ще не впорався з тим, а тут уже трапляється інша робота — нову церкву задумали люди мурувати, а там — міст через річку хочуть будувати, а там — нову школу ставити. І закипіла робота в новій каменоломні.

Поки Яким збирав на нивці каміння та розбивав бовдури над ярком, його сусіди лише здвигали плечима:

— Хто б там на Совиній Нивці скарб якийсь ховав?

Коли Яким став копати та ломити камінь, люди прямо говорили:

⁴⁾ Радниця — будинок громадського уряду, ратуш.

— От, мав Яким хоч де вівці попасти, а як розриє нивку, то й цього не матиме.

Але коли по кількох роках Яким поставив собі нову простору хату, купив коні та корови, а діти свої послав до міста в науку, тоді в селі загуло:

— Яким скарб знайшов! Такн, бачите, знайшов!

Сава не втерпів. Якось перестрів Якіма на дорозі та й каже:

— Колись ти, Якіме, кликав мене камінь ломити, скарбу шукати. Покажи хоч тепер, як цей скарб виглядає.

Яким нахилився, підняв кусень каменю, що випав з воза, коли вивозили його з каменоломні, і подав Саві.

— Жартуєш, Якіме! — каже Сава. — Та ж це простий камінь.

— Ні, не жартую, Саво, — говорить Яким. — Шукав я, бачиш, золота, самоцвітів, та не думав, що тільки б рук прикласти і цей простий собі камінь скарбом стане.

Таке то розказують ті, що пам'ятають, як Совина Нивка була собі лише „нивка”.

КАЗКА ПРО ВЕЛИКОГО ТА МАЛОГО ХОМУ

БАГАТО років тому жили собі два Хоми, батько та син. Люди звали їх: малий Хома й великий Хома, але якось не так, як звичайно буває. Малим звали батька, а великим — сина. А чому? Послухайте, самі догадаєтесь.

Якось раз каже батько Хома до Хоми—сина:

— Візьми но, сину, сокиру, піди в ліс, вирубай ялицю. Збудуємо собі хату.

А син на це:

— Як же, тату, мені, такому вже великому, таку малу роботу робити, сокиркою цокати?

— Справді, — думає батько, — це робота не така вже велика. Піду і зроблю сам.

Узяв батько сокиру, пішов у ліс, вирубав ялицю, збудував хату та й каже до сина:

— Візьми, но, сину, заступа¹⁾, піди на город, скопай грядку. Посадимо собі картоплю.

А син на це:

— Як же, тату, мені, такому вже великому, таку малу роботу робити, в землі колупати?

— Справді, — думає батько, — це робота не така вже велика. Піду і зроблю сам.

Узяв батько заступа, пішов на город, скопав грядку, посадив картоплю та й каже до сина:

¹⁾ заступ — лопата

— Б'зьми но, сину, молота, піди в ярк, налупай дрібно-го каменю. Поставимо в хаті піч.

А син на це:

— Як же, тату, мені, такому вже великому, таку малу роботу робити, камінці розбивати?

— Справді, — думає батько, — це робота не така вже велика. Піду і зроблю сам.

Узяв батько молота, пішов у ярк, налунав дрібного каменю і поставив у хаті піч. Тоді пішов на город, накопав картоплі, зварив картопляну юшку, вилив на миску і поставив її на столі. Та ледве він від стола відвернувся, щоб поставити горщик на лаві біля печі, син юшку з'їв — нічого батькові не лишив.

Розгнівався батько та й каже:

— А, коли так, сину, то йди собі ти, великий, великої роботи шукати, бо я тебе зі своєї, малої, не вигодую.

Засоромився син і пішов у світ великої роботи собі шукати.

Ішов він так, ішов, аж зайшов до великого міста. Вийшов на якийсь майдан, а там людей — тьма тьменна! Приступив до гурту та й питається:

— Про що ви, люди, так радитеся?

— А, — кажуть йому, — хочемо на оцім майдані храм Божий поставити, та такий уже величавий, що другого такого в світі й немає.

А Хома на це:

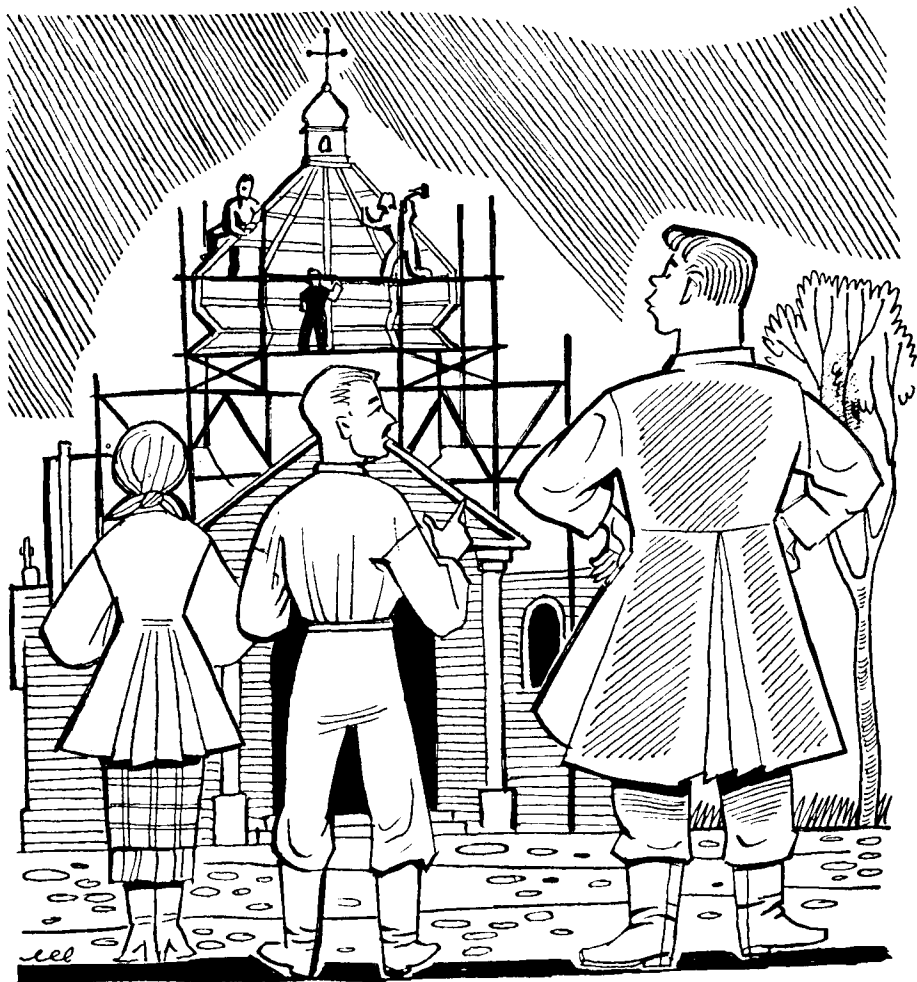
— О, це якраз мені, великому, велика робота!

— Коли так, — кажуть, — виходь завтра з нами!

Вийшов він на другий день до роботи, дивиться — а тут уже землекопи заступами землю копають, каменярі молотами та долотами камінь обробляють, теслярі тесаками бальки тешуть — сама мала робота.

— Не мені, великому, така робота! — подумав він. — Почекаю, аж буде ця більша.

Покрутився він по місті тиждень чи два і знов приходить на майдан. А тут уже мулярі стіни храму підводять. Стоять на

риштованні, молотками по цеглі постукують, цеглу на мурі припасовують і вапном накидають.

— Хіба ж це мені, великому, така робота? Почекаю ще трохи, — подумав і пішов.

Приходить за якийсь час знову, а тут уже дахарі дах по-

кривають, ножицями бляху крають, дерев'яними молотками постукують — знову сама мала робота.

І так на майдані храм Божий поставили, та такий уже величавий, що другого такого у світі й немає, а наш Хома став та й дивується:

— Як же це так? Самі малі люди, саму малу роботу робили, а таке велике діло вийшло!

Постояв він так, надивувався і пішов далі у світ великої роботи собі шукати.

Ішов він так, ішов, аж прийшов під гору, таку високу-височенну, а внизу, під горою, людей — тьма тьменна! Приступив він до гурту та й питається:

— Про що ви, люди, так тут радитеся?

— А, — кажуть йому, — хочемо цю саме гору наскрізь перекопати та тунелем пустити залізницю.

А Хома на це:

— О, це якраз мені, великому, велика робота!

— Коли так, — кажуть, — виходь завтра з нами!

Вийшов він на другий день до роботи, дивиться — а тут уже землекопи заступами землю копають, гірники кайлами²⁾ скелю розбивають, теслярі тесаками бальки тешуть — сама мала робота.

Чекав він на цю веліку, чекав, а люди тим часом гору наскрізь перекопали й тунелем пустили залізницю. А наш Хома став і дивується:

— Як же це так? Самі малі люди, саму малу роботу робили, а таке велике діло вийшло.

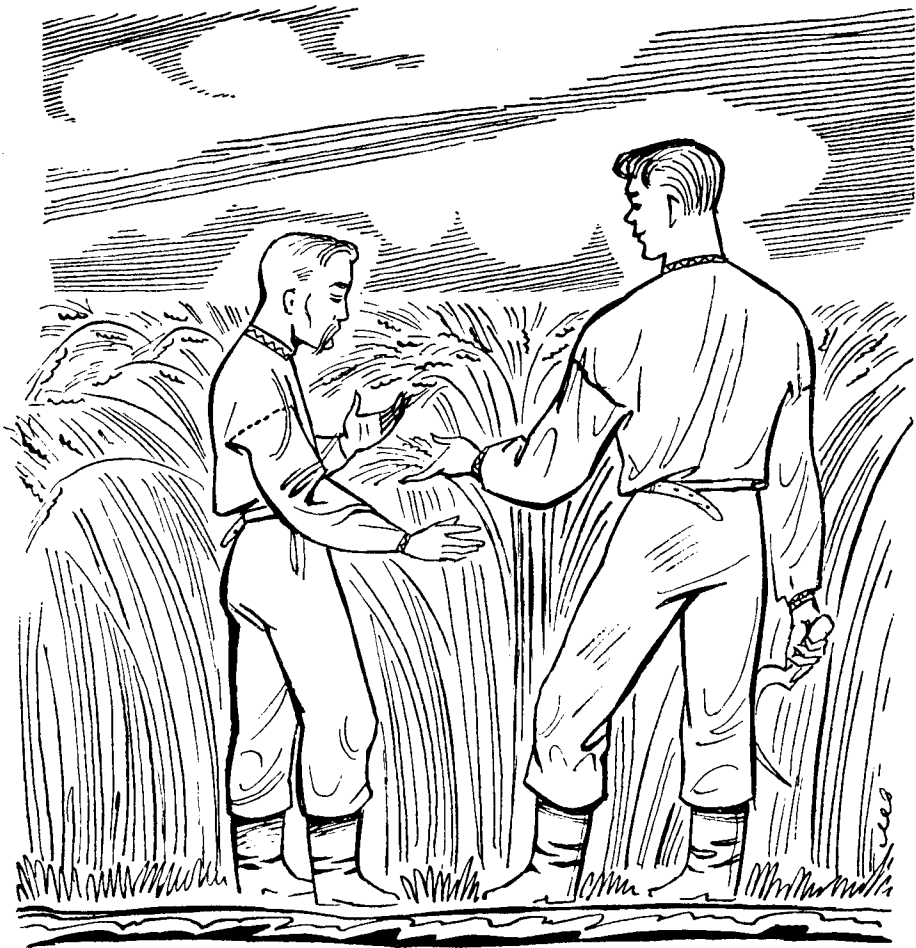
Постояв він так, надивувався й пішов далі у світ великої роботи собі шукати.

Ішов він так, ішов, аж прийшов над ріку, таку широку-широченну, а над рікою людей тьма-тьменна! Приступив він до гурту й питається:

— Про що ви, люди, тут так радитеся?

— А, — кажуть йому, — хочемо через цю ріку міст перекинути.

²⁾ кайло — дзюбак, прилад повбати землю або скелю.

А Хома на це:

— О, це якраз мені, великому, велика робота!

— Коли так, — кажуть, — виходь завтра з нами!

Вийшов він на другий день до роботи, дивиться, а тут уже землекопи землю копають, каменярі молотами та долотами камінь обробляють, теслярі тесаками бальки тещуть. Не

чекав він уже великої роботи, завернув і пішов. Куди? Додому.

Прийшов він до хати й каже до батька:

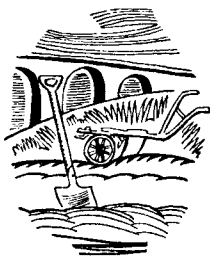
— Тату, дайте мені заступа!

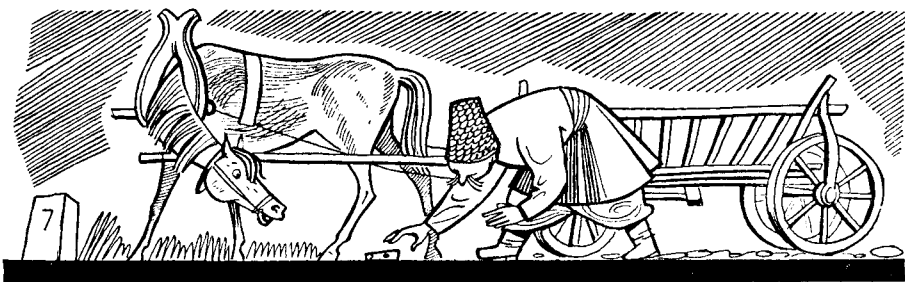
Узяв він заступа, вийшов на город і скопав грядку, таку довгу-довженну. Посадив на ній картоплю та вродило її сила-силенна! Цілу зиму батько з сином картопляну юшку їли, і ще їм картоплі залишилось. Продали вони цю картоплю та купили собі бичка.

А навесні син бичком нивку зорав, таку широку-широченну. Посіяв на ній пшеницю, і виросла вона висока-височенна. Цілу зиму батько з сином вареники з картоплею їли, і ще їм пшениці залишилось. Продали вони цю пшеницю, докупили земельки, розвели худібку і за кілька років такими ґаздами стали, що дай, Боже, і нам на такому ґаздівстві ґаздувати³⁾.

І так малі люди малу роботу робили, а велике діло вийшло.

³⁾ ґазда, ґаздівство, ґаздувати — господар, господарство, господарювати.

КАЗКА-НЕ-КАЗКА ПРО ДІДА АНДРУШКА та чародійний свистун

ПОЇХАВ дід Андрушко до міста на ярмарок. Походив по ярмарку, походив, пооглядав; купити— нічого не купив, продати — також не продав, але, коли вже мав додому вертатись, знайшов на дорозі свистун, підняв його, заховав у кишеню, сів на віз і поїхав.

**

Коли вернувся додому, жінка саме вечерю варила. Він через поріг, а вона:

— Піди, ще діду, гуси прижени, поки вечеряти сядемо.

Вийшов дід за ворота, дивиться, а гуси аж де-де за водою, під лісом пасуться. Брести через річку — вода холодна; йти на місток — далеченько.

— От, коби так свиснути, а гуси самі прийшли додому, — думає.

Пригадав він собі свистун, що його знайшов на дорозі. Вийняв його з кишені, свиснув... Дивиться, а гусак мов би зрозумів, чого від нього хочуть. Підняв голову, гегнув щось до гусей і всі вони, одна за одною, шнурочком посунули через

оболоння, переплили через річку, перейшли дорогу і прямо на дідове обійстя прийшли.

Вернувся дід до хати й каже:

— От і свистун знайшов. Свиснув, а гуси самі з оболоння прийшли, у повітку зайшли та ще й зацінку за собою заціпили.

А бабі саме тоді почав горщик збігати. Кинулась вона до коновки за водою, а коновка порожня.

— От, свисни ще, — каже нетерпляче, — на коромисло, щоб води принесло.

Свиснув дід, а коромисло, що в сінях стояло, „шусть” у хату, метнулось, підскочило, підхопило коновки і якстій до річки по воду полетіло. Ще й не встигла баба перехриститися, а воно вже в хаті, коновки поставило на лаві, ні краплинки не розхлюпало, стукнуло об підлогу і вмить у сінях опинилось та у кутку стало, мов би й нічого.

Дід і баба аж заціпили з дива. Сіли вечеряти та не говорять нічого; все про цей свистун думають.

А тут лямпочка „блیم, блім”, — стала погасати.

— От, тобі й на... — каже дід.

А баба:

— Ти певно...

Та дід і договорити їй не дав:

— І чого це нам, — каже, — з лямпою возитись. Краще хай би зірка з неба впала, перед вікном стала та хату освітила.

Свиснув він... Зірка з неба впала, перед вікном стала, хату освітила та й запалила. А діда як припекло, як припекло...

**

Так припекло, що аж прокинувся. Розглядається, а він на возі, ще й недалеко від міста від'їхав, а жаринка з люльки випала та за пазухою пече...

— Гов... — кликнув дід на Гніду. Закинув віжки на ручицю, витряс жаринку з-за пазухи і тоді аж сягнув до кишени

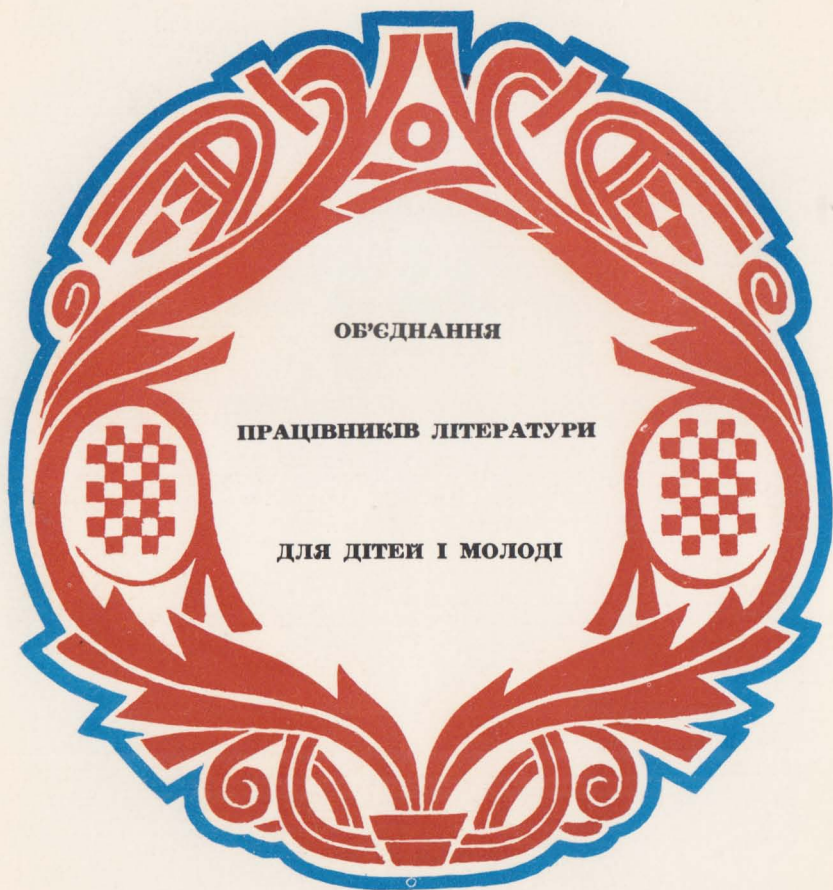

по свистун і вперше йому добре приглянувся. Цей мабуть довго на дорозі, в пилюзі лежав, бо так його замулило, що свисту з нього не добудеш. Замахнувся дід і свистун полетів у рів, що при дорозі.

— Шкода, що ти не чародійний, — зідхнув дід. — Вісьта, вісьта... — кликнув на Гніду. Згорнув віжки, завернув віз і поїхав. Де? Назад до міста...

Кажіть, що хочете, але свистун цей таки не був звичайний. Пригадав, бачите, дідові, що він забув купити нафти.

ОБ'ЄДНАННЯ

ПРАЦІВНИКІВ ЛІТЕРАТУРИ

ДЛІА ДІТЕІ І МОЛОДІ